

Forskning och forskarutbildning

Sammanfattning

Utskottet behandlar 48 motionsyrkanden som gäller olika frågor om forskning och forskarutbildning. Ett av yrkandena väcktes under allmänna motionstiden 2002 och de övriga under allmänna motionstiden 2003.

Utskottet avstyrker samtliga yrkanden, de flesta med hänvisning till regeringens kommande forskningsproposition och en del med hänvisning till tidigare beslut av riksdagen i samma fråga.

Yrkandena handlar om övergripande forskningspolitiska frågor, forskningsresursernas lokalisering, etikfrågor, forskarutbildning, forskarkarriär, nyttiggörande av forskning, forskningsinformation och vetenskaplig informationsförsörjning.

Fem partier har reserverat sig gemensamt när det gäller nyttiggörande av forskning (m, fp, kd, c och mp). Reservationer på andra punkter finns från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Folkpartiet har lämnat ett särskilt yttrande om insatser för postdoktorala akademiker och Vänsterpartiet ett om nyttiggörande av forskning.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	8
Ärendet.....	8
Bakgrund.....	8
Utskottets överväganden.....	9
Övergripande forskningspolitiska frågor.....	9
Forskningsresursernas lokalisering.....	12
Etikfrågor.....	14
Forskarutbildning.....	15
Forskarkarriär.....	19
Nyttiggörande av forskning.....	19
Information om forskning.....	21
Vetenskaplig informationsförsörjning.....	22
Reservationer.....	23
1. Statens roll i samband med forskning (punkt 1) – m.....	23
2. Sammansättningen av forskningsfinansierande organ (punkt 2) – fp.....	23
3. Principer för statens resurstilldelning till universitetsforskning (punkt 3) – kd.....	24
4. Forskningsinstitut (punkt 4) – kd.....	25
5. Arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet (punkt 5) – c.....	25
6. Internationellt forskningssamarbete (punkt 6) – m.....	26
7. Internationellt forskningssamarbete (punkt 6) – fp.....	26
8. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena (punkt 7) – m, fp.....	27
9. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena (punkt 7) – c.....	27
10. Principer för tilldelning av vetenskapsområde (punkt 8) – m, fp, kd.....	28
11. Utgångspunkter för forskningsetiken (punkt 9) – kd.....	28
12. Upphävande av 1998 års forskarutbildningsreform (punkt 11) – m, fp, kd.....	29
13. Utvärdering av forskarutbildningen (punkt 12) – c.....	30
14. Forskarskolor (punkt 13) – m, fp.....	30
15. Antagning till studier för licentiatexamen (punkt 14) – m, fp.....	31
16. Forskarutbildning på heltid för studerande som deltidsarbetar (punkt 15) – kd.....	31
17. Doktorandtjänster (punkt 16) – c.....	31
18. Sociala förmåner för doktorander med utbildningsbidrag (punkt 18) – kd.....	32

19. Forskarstuderandes inflytande (punkt 19) – c	32
20. Doktorsprogram för icke disputerade lärare (punkt 20) – c.....	33
21. Insatser för postdoktorala akademiker (punkt 21) – m, kd	33
22. Sakkunnigas ställning vid lärartillsättningar (punkt 22) – fp.....	34
23. Nyttiggörande av forskning (punkt 23) – m, fp, kd, c, mp	34
24. Lättillgänglig information om forskningsresultat (punkt 24) – kd.....	35
25. Vetenskaplig informationsförsörjning (punkt 26) – v	35
Särskilda yttranden.....	37
1. Insatser för postdoktorala akademiker (punkt 21) – fp.....	37
2. Nyttiggörande av forskning (punkt 23) – v	37
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag	38

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Statens roll i samband med forskning

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub290 yrkande 13.

Reservation 1 (m)

2. Sammansättningen av forskningsfinansierande organ

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub414 yrkandena 14 och 16.

Reservation 2 (fp)

3. Principer för statens resurstilldelning till universitetsforskning

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub509 yrkandena 7 och 9–12.

Reservation 3 (kd)

4. Forskningsinstitut

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub509 yrkande 13.

Reservation 4 (kd)

5. Arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub390 yrkande 34.

Reservation 5 (c)

6. Internationellt forskningssamarbete

Riksdagen avslår motionerna
2003/04:Ub238 yrkandena 1–3,
2003/04:Ub262 och
2003/04:Ub290 yrkande 24.

Reservation 6 (m)

Reservation 7 (fp)

7. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena

Riksdagen avslår motionerna
2003/04:Ub290 yrkande 19,
2003/04:Ub311 yrkande 2,
2003/04:Ub356 yrkande 2,
2003/04:Ub390 yrkande 28,
2003/04:Ub397 yrkande 3 och
2003/04:Ub422 yrkande 2.

Reservation 8 (m, fp)

Reservation 9 (c)

8. Principer för tilldelning av vetenskapsområde

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub499 yrkande 18.

Reservation 10 (m, fp, kd)

9. Utgångspunkter för forskningsetiken

Riksdagen avslår motionerna
2003/04:Ub509 yrkande 1 och
2003/04:K416 yrkande 36.

Reservation 11 (kd)

10. Ojävig granskning av forskningsresultat

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub218.

11. Upphävande av 1998 års forskarutbildningsreform

Riksdagen avslår motionerna
2003/04:Ub290 yrkande 21,
2003/04:Ub414 yrkande 19 och
2003/04:Ub509 yrkande 6.

Reservation 12 (m, fp, kd)

12. Utvärdering av forskarutbildningen

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub390 yrkande 29.

Reservation 13 (c)

13. Forskarskolor

Riksdagen avslår motionerna
2003/04:Ub290 yrkande 20 och
2003/04:Ub494 yrkande 2.

Reservation 14 (m, fp)

14. Antagning till studier för licentiatexamen

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub290 yrkande 22.

Reservation 15 (m, fp)

15. Forskarutbildning på heltid för studerande som deltidsarbetar

Riksdagen avslår motionerna
2003/04:Ub499 yrkande 12 och
2003/04:Ub509 yrkande 3.

Reservation 16 (kd)

16. Doktorandtjänster

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub390 yrkande 31.

Reservation 17 (c)

17. Studiesocial utredning för forskarstuderande

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub499 yrkande 13.

18. Sociala förmåner för doktorander med utbildningsbidrag

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub242.

Reservation 18 (kd)

19. Forskarstuderandes inflytande

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub390 yrkandena 11 och 33.

Reservation 19 (c)

20. Doktorsprogram för icke disputerade lärare

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub390 yrkande 32.

Reservation 20 (c)

21. Insatser för postdoktorala akademiker

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub290 yrkande 23.

Reservation 21 (m, kd)

22. Sakkunnigas ställning vid lärartillsättningar

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub414 yrkande 17.

Reservation 22 (fp)

23. Nyttiggörande av forskning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Fi257 yrkande 1
2003/04:Ub491 och
2003/04:N414 yrkande 14.

Reservation 23 (m, fp, kd, c, mp)

24. Lättillgänglig information om forskningsresultat

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub509 yrkande 8.

Reservation 24 (kd)

25. Register över pågående medicinsk forskning

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub227.

26. Vetenskaplig informationsförsörjning

Riksdagen avslår motion
2003/04:Ub326.

Reservation 25 (v)

Stockholm den 9 september 2004

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Agneta Lundberg (s), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Louise Malmström (s), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Sören Wibe (s), Tobias Billström (m), Mikaela Valtersson (mp), Christer Adelsbo (s), Göran Persson i Simrishamn (s), Per Bill (m) och Christer Erlandsson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet

Under allmänna motionstiden hösten 2003 väcktes ett stort antal motioner om olika forskningsfrågor. En del av yrkandena behandlades i utskottets budgetbetänkande för utgiftsområde 16 *Utbildning och universitetsforskning* (bet. 2003/04:UbU1). Återstående yrkanden behandlas här. Dessutom behandlas ett yrkande från allmänna motionstiden hösten 2002, som finansutskottet överlämnat till utbildningsutskottet i oktober 2003.

Yrkandena i detta betänkande handlar om övergripande forskningspolitiska frågor, forskningsresursernas lokalisering, etikfrågor, forskarutbildning, forskarkarriär, nyttiggörande av forskning, forskningsinformation och vetenskaplig informationsförsörjning. De tas upp i samma ordning i betänkandet.

Bakgrund

Sedan ett par decennier avlämnar regeringen varje valperiod en forskningspolitisk proposition, där frågor om forskning och forskarutbildning ges en övergripande och samlad behandling.

Inför nästkommande forskningspolitiska proposition har ett antal utredningar genomförts. Några av dem handlar om frågor som också tagits upp i de motioner som behandlas här.

Forskarutbildningsutredningen har lämnat förslag om forskarutbildningen och karriären efter doktorsexamen i betänkandet *En Ny Doktorsutbildning* (SOU 2004:27).

Verket för innovationssystem (Vinnova) har haft i uppdrag av regeringen (Närings- och Utbildningsdepartementen) att analysera och föreslå åtgärder för att underlätta kommersialisering av forskningsresultat, särskilt vid universitet och högskolor. Vinnova redovisade uppdraget i april 2003 i rapporten *VINNFORSK – VINNOVAs förslag till förbättrad kommersialisering och ökad avkastning i tillväxt på forskningsinvesteringar vid högskolor*.

En särskild utredare redovisade i december 2003 betänkandet *KB – ett nav i kunskapssamhället. Kungl. biblioteket – Sveriges nationalbibliotek* (SOU 2003:129).

Utskottets överväganden

Övergripande forskningspolitiska frågor

Utskottets förslag i korthet

Yrkandena om statens roll i samband med forskning, om principer för statens resurstilldelning till universitetsforskning, om samordning mellan forskningsinstitut, om arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet och om det internationella forskningssamarbetet bör avslås med hänvisning till att en forskningspolitisk proposition är aviserad. Riksdagen bör även avslå yrkandena om att inga ledamöter i Vetenskapsrådet eller forskningsstiftelsernas styrelser skall utses av regeringen.

Jämför *reservationerna 1 (m), 2 (fp), 3 (kd), 4 (kd), 5 (c), 6 (m) och 7 (fp)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Moderata samlingspartiet tar i motion 2003/04:Ub290 yrkande 13 upp **statens roll i samband med forskning**. Enligt motionen skall denna roll vara att komplettera andra forskningsfinansierare. Tyngdpunkten skall ligga på grundforskningen samt forskarutbildningen. Staten bör regelbundet göra centrala avvägningar: mellan fasta och rörliga medel, mellan olika forskningsområden och mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna. Riksdagen och regeringen bör enligt motionärerna avhålla sig från detaljstyrning av forskningsanslagen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Riksdagen behandlade ett identiskt yrkande vid förra riksmötet (bet. 2002/03:UbU14 s. 10). Utskottet konstaterade då att de forskningspolitiska propositioner som regeringen lägger fram en gång varje valperiod brukar innehålla just sådana avvägningar som Moderaterna nämner i yrkandet. Regeringen har aviserat en forskningspolitisk proposition till nästa riksmöte.

Folkpartiet framför i motion 2003/04:Ub414 sin uppfattning om **sammansättningen av forskningsfinansierande organ**, nämligen att ingen av Vetenskapsrådets ledamöter skall tillsättas politiskt (yrkande 14) och att den politiska styrningen av forskningsstiftelserna skall avskaffas (yrkande 16). Vetenskapsrådet och dess ämnesråd skall enligt Folkpartiet styras av forskare, utsedda av vetenskapssamhället. Forskningsstiftelsernas styrelser skall utses inom och av forskarvärlden och inte som nu av regeringen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Riksdagen behandlade motsvarande yrkanden vid förra riksmötet (bet. 2002/03:UbU14 s. 12 f.).

Den ordningen att forskningsråden under Utbildningsdepartementet består av dels ledamöter utsedda av regeringen, dels ledamöter utsedda genom elektorsval inom forskarsamhället har gällt under lång tid. Den senare gruppen har alltid varit i majoritet i råden. Denna ordning behölls när de äldre forskningsråden avvecklades och Vetenskapsrådet inrättades. Vetenskapsrådet är en myndighet som har att agera självständigt inom de ramar som ges av riksdagen och regeringen. Utskottet anser inte att det finns någon anledning att ändra Vetenskapsrådets eller dess ämnesråds sammansättning på det sätt som föreslås i motionen.

Inte heller när det gäller forskningsstiftelserna behövs enligt utskottets uppfattning den förändring som Folkpartiet föreslår. Som utskottet framhöll förra året bereds regeringens beslut om ledamöter i stiftelsernas styrelser på tjänstemannanivå med utnyttjande av Utbildningsdepartementets omfattande kontaktnät på lärosäten, myndigheter m.m. De kriterier man utgår från är framför allt kompetens men också geografisk spridning och rimlig fördelning mellan kvinnor och män.

Kristdemokraterna beskriver i motion 2003/04:Ub509 ett antal *principer* som partiet anser bör gälla *för statens resurstilldelning till universitetsforskning*. För att den fria grundforskningen skall garanteras måste basfinansieringen till lärosätena som andel av resurserna öka. Med en någorlunda trygg bas kan de medel som forskningsråd och stiftelser förvaltar användas för den högkvalitativa grundforskning inom skilda områden som de är till för att stödja, heter det i motionen (yrkande 7). Det är positivt att universitet och högskolor utvecklar hög vetenskaplig kompetens inom valda profilområden. Man bör enligt motionärerna överväga möjligheten att i vissa fall ge statliga forskningsmedel för profilering inom särskilda ämnen, snarare än hela vetenskapsområden. Genom smalare satsningar kan en högskola nå kritisk forskningsmassa inom sitt specialområde (yrkande 9). Forskningsfinansieringen bör utgå från att lärosätenas egna anslag till forskning och forskarutbildning ("fakultetsanslagen") skall klara kärnkompetensen inom varje vetenskapsområde, vilket är avsett att minska risken för att stora delar av den fristående finansieringen går till administration och andra overheadkostnader (yrkande 10). Konsekvenserna av obalansen i medelstillelning mellan olika vetenskapsområden bör utredas (yrkande 11). För att möjliggöra forskning kring samspelet mellan människan och tekniken krävs en ökad grad av samverkan, framhåller motionärerna. Samarbeten över ämnesgränser måste därför premieras och den tvärvetenskapliga forskningen få en mer framträdande roll. I särskild ordning bör man se över hur humaniora och utbildningsvetenskap har utvecklats. Dessa forskningsområden har svårt att söka och få externa medel och behöver en större statlig finansiering (yrkande 12).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden. Riksdagen bör avvakta regeringens aviserade forskningsproposition innan man tar ställning i de frågor som motionärerna tagit upp.

I samma motion, 2003/04:Ub509, begär Kristdemokraterna en översyn av möjligheterna att effektivisera samordningen mellan *forskningsinstitut* och

statens låga ekonomiska deltagande i institutsforskningen (yrkande 13). En industri kan få erbjudande om att medverka i viss forskning från olika institut, vilket enligt motionärerna visar på möjligheterna till effektivisering.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

En omstrukturering av industriforskningsinstituterna pågår. Målet är att skapa färre och större institut med internationell konkurrenskraft och en stark förankring hos näringslivet. För att finansiera omstruktureringen har staten och Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling (KK-stiftelsen) tillfört respektive lovat verksamheten betydande extra medel under perioden 2003–2005. I juni detta år har regeringen beslutat att tillskjuta ytterligare 40 miljoner kronor under 2004 och 2005, och KK-stiftelsen har ställt 25 miljoner kronor till förfogande. Näringsutskottet meddelar i sitt betänkande 2003/04: NU10 (s. 31) att frågan om ägandet av industriforskningsinstituterna, enligt uppgift från Regeringskansliet, kan bli föremål för närmare övervägande i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Centerpartiet begär i motion 2003/04:Ub390 yrkande 34 en utredning om *arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet*. Att många forskare måste söka medel till sin forskning och även till sin egen lön för längre eller kortare tid framåt medför en otrygghet som kan skrämja många doktorander från en framtid inom den akademiska forskningen, anser motionärerna. I vilken omfattning detta sker och vad det får för konsekvenser bl.a. för forskningens kvalitet bör utredas.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Samma yrkande har behandlats av riksdagen vid de två senaste riksmötena (bet. 2001/02:UbU11 och 2002/03:UbU14). Utskottet vidhåller att det är till gagn för forskningens kvalitet att forskare från olika lärosäten och fakulteter konkurrerar om anslag från Vetenskapsrådet, andra forskningsråd och stiftelser och får sina ansökningar prövade av sakkunniga bedömare. Utskottet utgår från att balansen mellan basfinansiering direkt till lärosätena och forskningsfinansiering via de centrala organen kommer att behandlas i den aviserade forskningspropositionen.

Den mycket begränsade tillgången på tjänster inom universitet och högskolor för nyexaminerade doktorer har påtalats bl.a. av Forskarutbildningsutredningen. I sitt betänkande *En Ny Doktorsutbildning* (SOU 2004:27) har utredningen föreslagit inrättande av en ny anställningsform. Betänkandet ingår i underlaget för den kommande forskningspropositionen.

Det internationella forskningsarbetet tas upp i tre motioner.

Moderata samlingspartiet skriver i motion 2003/04:Ub290 yrkande 24 att internationellt forskningsutbyte och samverkan inom högre utbildning och forskning bör stå i fokus för de svenska satsningarna. Det är nödvändigt att Sverige som kunskapsnation utgör en attraktiv partner med forskning av yppersta kvalitet som konkurrensmedel, heter det i motionen.

Enligt motion 2003/04:Ub262 (m) bör Sverige verka för att EU:s ramprogram för forskning läggs ned och att det i stället inrättas ett europeiskt forskningsråd. Motionären anser att det är en oproportionerligt stor administrativ

apparat att söka pengar ur EU:s ramprogram, att insynen är dålig och att forskningsinriktningen är alltför styrd av politiker. Ett europeiskt forskningsråd för att stödja grundforskning skall ge mycket större inflytande åt forskarna själva. Rådet skall fördela forskningsmedel med ett ”peer review-system”.

I motion 2003/04:Ub238 (fp) föreslås förändringar i EU:s forskningspolitik (yrkande 1). EU bör i större utsträckning satsa på forskningsprojekt som är för stora för enskilda medlemsländer att genomföra på egen hand (yrkande 2). Som exempel nämns rymdforskning, forskning med behov av satellitdata och forskning som kräver stora anläggningar, t.ex. cyklotroner. I dag sker många sådana satsningar genom bilaterala samarbeten, skriver motionärerna. De anser vidare att EU borde införa någon typ av EU-professurer, som skulle utlysas inom specifika områden och sökas i konkurrens mellan Europas forskare. Den som får en sådan tjänst skulle få förlägga den till vilket universitet inom EU som han eller hon själv vill (yrkande 3).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Enligt utskottets uppfattning finns ingen motsättning mellan det som förordas i motion 2003/04:Ub290 yrkande 24 och den forskningspolitik som regeringen bedriver.

Förslag om inrättande av ett europeiskt forskningsråd har utarbetats inom den s.k. Mayorgruppen, som tillsattes medan Danmark var ordförande i EU:s ministerråd. Enligt gruppens rapport, som avlämnades i december 2003, skall forskningsrådet inrättas av EU och få medel ur nästa ramprogram. Det förutsetts att betydande nya medel avsätts i EU:s budget för nästa ramprogram. Frågan kommer enligt uppgift att behandlas i ministerrådet i slutet av september detta år.

Utskottet utgår från att regeringen i den kommande forskningspropositionen kommer att redogöra för sina planer inför utformandet av nästa ramprogram för forskning inom EU. Riksdagen bör inte i förväg binda sig för de ställningstaganden som föreslås i motion 2003/04:Ub238.

Forskningsresursernas lokalisering

Utskottets förslag i korthet

Yrkandena om principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena bör avslås med hänvisning till den aviserade forskningspropositionen. Riksdagen bör inte uttala som princip att regeringen skall tilldela en högskola vetenskapsområde, om Högskoleverket har tillstyrkt dess ansökan.

Jämför *reservationerna 8 (m, fp), 9 (c) och 10 (m, fp, kd).*

Motioner och utskottets ställningstaganden

Principen för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena skall enligt Moderata samlingspartiet i motion 2003/04:Ub290 vara att resurserna koncentreras för att man skall kunna skapa forskningsmiljöer i världsklass

(yrkande 19). Kunskapskluster i världsklass finns i Sverige när det gäller IT och bioteknik, såväl i Stockholm-Uppsala som i Malmö-Lund, och vårt land har också ett antal andra kunskapskluster som håller mycket hög internationell klass inom skilda områden, skriver motionärerna.

Centerpartiet anser enligt motion 2003/04:Ub390 yrkande 28 att egen forskning är nödvändig för att säkra grundutbildningens kvalitet vid alla lärosäten. En plan bör därför fastställas för att bygga ut och stärka forskningsmiljöerna vid landets alla högskolor.

Motionerna 2003/04:Ub311 (m) yrkande 2, 2003/04:Ub356 (mp, c) yrkande 2 och 2003/04:Ub422 (fp) yrkande 2 framhåller vikten av att ge det regionala perspektivet stor tyngd i forskningspolitiken. Forskningen är avgörande om den högre utbildningen skall kunna fungera som tillväxtmotor i en region, heter det i den sistnämnda motionen. Motionerna pläderar alla för att Högskolan i Gävle skall få utvecklas till universitet.

I motion 2003/04:Ub397 (fp) yrkande 3 föreslår motionärerna att man skall rikta vissa forskningsresurser till doktorander som bedriver forskning med direkt koppling till utlokaliserad grundutbildning. Universitet och högskolor är betydelsefulla motorer i sina län, och genom att satsa på spetskompetens, riktade forskningsanslag och större samarbeten mellan kommunen, näringslivet och utbildningsplatsen gynnar man tillväxten, heter det i motionen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Riksdagen bör enligt utskottets mening invänta regeringens forskningsproposition innan man tar ställning till avvägningen mellan koncentration och spridning av forskningsresurser.

Hur doktorander som bedriver forskning i anslutning till utlokaliserad grundutbildning skall få resurser till denna forskning bör enligt utskottets mening inte avgöras av statsmakterna utan av respektive lärosäte.

Kristdemokraterna föreslår i motion 2003/04:Ub499 yrkande 18 att *principen för tilldelning av vetenskapsområde* skall vara att regeringen tilldelar en högskola vetenskapsområde, om Högskoleverket har tillstyrkt högskolans ansökan, innan andra högskolor ges vetenskapsområde. Det finns en risk att regeringen tar alltför stor hänsyn till andra skäl än kvaliteten, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Sedan den 1 januari 1999 gäller att en högskola som inte är universitet kan tilldelas vetenskapsområde, om grundutbildning och forskning vid högskolan har en sådan kvalitet och omfattning inom vetenskapsområdet att forskarutbildning kan bedrivas på en hög vetenskaplig nivå (2 kap. 5 § högskolelagen, 1992:1434, ändr. 1997:797 och 1998:1832). En högskola som har tilldelats vetenskapsområde har rätt att bedriva forskarutbildning och utfärda doktorsexamen inom hela vetenskapsområdet.

Beslut om att tilldela vetenskapsområde fattades till att börja med av Högskoleverket. Detta ändrades dock redan den 1 april 1999, sedan Högskoleverket hade påtalat problemet med att verket fattade beslut om vetenskapsområ-

den men inte om resurserna för forskarutbildning vid en högskola. Riksdagen beslutade därför, efter förslag i budgetpropositionen för 1999, att beslut om vetenskapsområde skall fattas av regeringen och inte av Högskoleverket (prop. 1998/99:1 utg.omr. 16, bet. UbU1, rskr. 98). Till de högskolor som därefter har blivit tilldelade vetenskapsområde har regeringen också fördelat forskningsresurser i en helt annan omfattning än till övriga högskolor.

Högskoleverkets kvalitetsbedömning av ansökan från en högskola om att få vetenskapsområde är ett viktigt underlag för regeringens ställningstagande. Enligt utskottets uppfattning är det nödvändigt att de högskolor som tilldelas vetenskapsområde också får resurser för att kunna bedriva forskarutbildning. Det är regeringen som har ansvar för de statsfinansiella bedömningarna. Högskoleverkets kvalitetsbedömning kan inte ersätta detta.

Etikfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå yrkandena om utgångspunkter för forskningsetiken med hänvisning till lagen om etikprövning av forskning och till riksdagens kommande behandling av propositionen om stamcells forskning. Riksdagen bör avslå yrkandet om ojävig granskning av forskningsresultat med hänvisning till gällande regler om offentlighet och sekretess.

Jämför *reservation 11 (kd)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Kristdemokraterna anser det viktigt att lyfta fram den människosyn som skall vara **utgångspunkt för forskningsetiken**. Det är inte rätt att forska på vad som helst, hur som helst och när som helst. Vetenskap och forskning får inte underminera människovärdet, inte vara diskriminerande och inte begränsa människors frihet eller kränka människors integritet, heter det i motion 2003/04:Ub509 yrkande 1.

I motion 2003/04:K416 yrkande 36 pläderar Kristdemokraterna för en restriktiv linje inom områden som rör all form av förändring av den genetiska arvs massan. Det är nödvändigt att denna restriktiva linje gäller även på europeisk nivå, framhåller motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

En lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor antogs av riksdagen våren 2003 (prop. 2002/03:50, bet. UbU18, rskr. 213). Utgångspunkter för den etikprövning som numera är obligatorisk innan forskning som avser människor får påbörjas är just att forskningen måste kunna utföras med respekt för människovärdet (7 §), att mänskliga rättigheter och grundläggande friheter alltid skall beaktas vid etikprövningen och att människors välfärd skall ges företräde framför samhällets och vetenskapens

behov (8 §). Yrkande 1 i motion 2003/04:Ub509 är enligt utskottets mening tillgodosett.

Regeringen lade i början av juni detta år fram en proposition om stamcells-forskning (prop. 2003/04:148). Propositionen kommer att behandlas under det följande riksmötet. Utskottet anser att riksdagen inte bör föregripa den behandlingen och att riksdagen därför bör avslå yrkande 36 i motion 2003/04:K416.

Enligt motion 2003/04:Ub218 (m) bör det skapas möjlighet till **ojävig granskning av forskningsresultat**. Om ett forskningsresultat avviker kraftigt från andra tidigare studier och nya studier inte heller kan bekräfta den ifrågasatta forskningens resultat, bör det finnas en sådan möjlighet även om det ligger integritetskänsligt material som grund, skriver motionären. Han vill att regeringen skall låta utreda hur sådan ojävig granskning skall kunna ske.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

En grundläggande förutsättning för att forskningsresultat skall vinna tilltro är att underlag, metoder och slutsatser kan granskas av andra forskare. För forskningen vid offentliga institutioner såsom universitet och högskolor gäller i Sverige offentlighetsprincipen. Till skydd bl.a. för enskilda personers integritet finns i sekretesslagen (1980:100) regler som begränsar utlämnandet av uppgifter i allmänna handlingar. Av förarbeten till sekretesslagen framgår att utlämnande för forskning ofta bör kunna ske utan beaktansvärd risk för skada (prop. 1979/80:2 s. 347).

Forskarutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå yrkandena om att garantera doktoranderna inflytande i högskolans organ, Vetenskapsrådet och forskningsstiftelsernas styrelser. Ett flertal yrkanden om forskarutbildningen bör avslås med hänvisning till den aviserade forskningspropositionen.

Jämför *reservationerna 12 (m, fp, kd), 13 (c), 14 (m, fp), 15 (m, fp), 16 (kd), 17 (c), 18 (kd), 19 (c) och 20 (c)*.

Bakgrund

Forskarutbildningen är sedan år 1969 en fyraårig utbildning som avslutas med doktorsexamen. I syfte att effektivisera forskarutbildningen och förbättra rättssäkerheten för doktoranderna ändrades reglerna den 1 april 1998 efter förslag i budgetpropositionen för 1998 (prop. 1997/98:1 utg.omr. 16, bet. UbU7, rskr. 109). Då infördes bl.a. krav på att den som antas till forskarutbildning skall ha finansiering ordnad för hela studietiden. Vidare infördes en bestämmelse om att doktorander som har utbildningsbidrag har rätt att få anställning som doktorand när två år återstår av utbildningstiden.

Regeringen tillsatte i december 2002 en särskild utredare för att utreda vissa frågor rörande forskarutbildningen och perioden efter doktorsexamen (dir. 2002:148). Utredningens betänkande *En Ny Doktorsutbildning - kraftsamling för excellens och tillväxt* (SOU 2004:27) lades fram och remissbehandlades under våren 2004.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Moderata samlingspartiet – i motion 2003/04:Ub290 yrkande 21 – och Folkpartiet – i motion 2003/04:Ub414 yrkande 19 – begär att riksdagen skall **upphäva 1998 års forskarutbildningsreform**. Båda partierna anser det fel att göra tillgång till studiefinansiering till en förutsättning för tillträde till doktorandstudierna. I stället borde utgångspunkterna vara doktorandens möjlighet att klara studierna och hans eller hennes lust att utveckla ny kunskap. Motionärerna ifrågasätter också normen att utbildningen till doktorsexamen skall ta fyra år oavsett ämnet för avhandlingen. Även Kristdemokraterna begär – i motion 2003/04:Ub509 yrkande 6 – att regeringen skall återkalla reformen att forskarutbildning inte får påbörjas utan fullständig finansiering. Detta krav har slagit hårt mot humaniora och samhällsvetenskap, eftersom det är svårt att finna finansiärer av sådan forskning, skriver Kristdemokraterna. Samma påstående finns i folkpartimotionen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Förslagen från Forskarutbildningsutredningen kommer enligt vad utskottet har inhämtat att utgöra ett av underlagen för den forskningspolitiska proposition som regeringen har aviserat. Utredningen berör bl.a. doktorandernas studievillkor och ansvaret för studiefinansieringen. Riksdagen bör vänta med ställningstaganden till dess att regeringen har lagt fram sina förslag.

Centerpartiet föreslår i motion 2003/04:Ub390 yrkande 29 att **forskarutbildningen skall utvärderas** och de forskarstuderandes situation ses över.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Det som begärs i yrkandet är just det som har genomförts av Forskarutbildningsutredningen. Riksdagen bör avvakta regeringens beredning av ärendet.

Moderata samlingspartiet begär i motion 2003/04:Ub290 yrkande 20 ett tillkännagivande till regeringen om att **forskarskolor** skall byggas nedifrån och upp, inte uppifrån och ned. Lärosätena själva bör få forma lämpliga nätverk, som utöver svenska lärosäten gärna kan få innehålla såväl företag som utländska universitet, heter det i motionen.

Motion 2003/04:Ub494 (s) tar upp ämnet statistik, som enligt motionären är viktigt både från forskningssynpunkt och för de offentliga institutionerna. För att säkra forskningen inom ämnet bör det tilldelas riktade resurser för en egen forskarskola, anser han (yrkande 2).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Även forskarskolornas roll i forskarutbildningen och deras ställning i universitetsorganisationen behandlas i Forskarutbildningsutredningens betän-

kande. Riksdagen bör därför också i denna fråga avvakta regeringens kommande förslag.

Möjligheten att *anta studenter till studier för licentiatexamen* bör enligt Moderata samlingspartiet avskaffas (motion 2003/04:Ub290 yrkande 22). Det är tänkbart att det regelmässigt blir så att studenter först måste antas till studier för licentiatexamen för att senare eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen, skriver motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Frågan om licentiatexamens ställning behandlas i Forskarutbildningsutredningens betänkande. Riksdagen bör avvakta regeringens beredning av frågan.

Utskottet vill i sammanhanget nämna att det under 2003 antogs sammanlagt 761 studenter för utbildning till licentiatexamen. Av dessa antogs 45 % vid Karolinska Institutet och Kungl. Tekniska högskolan (källa: Högskoleverkets årsrapport 2004). Samma år antogs 3 913 studenter för utbildning till doktorsexamen.

Kristdemokraterna välkomnar i motionerna 2003/04:Ub499 yrkande 12 och 2003/04:Ub509 yrkande 3 att det numera är möjligt att bedriva forskarstudier på *deltid parallellt med förvärvsarbete*, även utanför lärosätet. Enligt motionärerna skall deltidsdoktorander dock ha rätt att när de så önskar övergå till *forskarstudier på heltid*.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Frågorna kring studiefinansiering vid forskarutbildning och högskolans och doktorandens respektive rättigheter och skyldigheter behandlas i Forskarutbildningsutredningens betänkande. Riksdagen bör avvakta regeringens beredning av förslagen.

Centerpartiet föreslår i motion 2003/04:Ub390 yrkande 31 att regeringen skall arbeta för en omvandling av utbildningsbidrag till *doktorandtjänster* samt att forskarstudenter inte skall behöva ha stipendier som huvudsaklig inkomstkälla.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Frågan om utbildningsbidrag och stipendier som finansiering av forskarstudier behandlas i Forskarutbildningsutredningens betänkande. Riksdagen bör avvakta regeringens beredning av förslagen.

I motion 2003/04:Ub499 yrkande 13 begär Kristdemokraterna en *studiesocial utredning för forskarstuderande*. Finansieringen av forskarstudier behöver ses över, liksom de forskarstuderandes hela studiesociala situation. Den skiljer sig från grundutbildningsstudenternas, hävdar motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Den studiesociala utredningens betänkande *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130) lades fram i december 2003, alltså efter det att motionen väcktes. Utredningens studerandebegrepp inkluderar doktorander. Beredningen av utredningens förslag pågår inom Regeringskansliet.

Studiefinansieringen vid forskarutbildning behandlas i Forskarutbildningsutredningens betänkande. Riksdagen bör avvakta regeringens beredning av förslagen.

I motion 2003/04:Ub242 (kd) tar motionären upp problemet att *utbildningsbidrag* för doktorander inte berättigar till *sociala förmåner vid sjukdom och graviditet*. Doktoranden har visserligen rätt att behålla utbildningsbidraget under sjukdom och föräldraledighet, och lärosätet kan förlänga den period som doktoranden får ha bidraget med motsvarande tid, men lärosätena ser med oblida ögon på att deras anslag tas i anspråk för detta och kan vägra att förlänga bidragstiden. Detta medför att i synnerhet unga kvinnor måste välja mellan att forska och att bilda familj, skriver motionären.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet med hänvisning till att ett förslag i denna fråga har lagts fram av Forskarutbildningsutredningen.

Centerpartiet för i motion 2003/04:Ub390 fram förslag om att *forskarstuderande* skall tillförsäkras *inflytande* både i olika beslutande organ inom lärosätena (yrkande 11) och i de statliga organisationerna för forskningsfinansiering (yrkande 33).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Motsvarande yrkanden har behandlats av riksdagen flera gånger, senast vid förra riksmötet (bet. 2002/03:UbU14 s. 18). Utskottet hänvisar liksom tidigare till att de forskarstuderande ingår i studentkåren inom lärosätet och att det bör vara kåren som själv bestämmer vilka som bäst representerar studenterna i olika organ där. Varken de statliga forskningsråden – Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) –, Verket för innovationssystem (Vinnova) eller de av staten bildade forskningsstiftelserna har ansvar för anordnandet av forskarutbildning. Det finns därför inte anledning att de forskarstuderande ges särskild representation i något av dessa organ.

I motion 2003/04:Ub390 yrkande 32 föreslår Centerpartiet också att Högskoleverket skall ges i uppdrag att utreda hur ett *doktorsprogram för icke-disputerade lärare* kan genomföras. Högskolorna bör stimuleras att genomföra sådana program som syftar till att läraren skall kunna förena undervisning med egen forskarutbildning och senare forskning, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Samma yrkande har behandlats av riksdagen vid de två senaste riksmötena (bet. 2001/02:UbU4 och 2002/03:UbU14). Utskottet anser det viktigt att andelen disputerade lärare ökar, framför allt vid de nya universiteten och de mindre högskolorna. Liksom förra året hänvisar utskottet till att alla högskolor disponerar anslag som får användas bl.a. för studiefinansiering i forskarutbildningen. Forskarutbildningsutredningen ägnar i sitt betänkande ett särskilt avsnitt åt forskarutbildning vid högskolor utan vetenskapsområde eller med ett sådant (SOU 2004:27 s. 266 f.). Där redovisas bl.a. att flera mindre högskolor uppgivit att en stor del eller huvuddelen av högskolans forskningsanslag går till forskarutbildning.

Forskarkarriär

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till den aviserade forskningspropositionen bör riksdagen avslå ett yrkande om insatser för postdoktorala akademiker. De sakkunniga i tillsättningsärenden inom högskolan bör inte återges rösträtt i de organ som bereder ärendena.

Jämför *reservationerna 21 (m, kd) och 22 (fp) samt särskilt yttrande 1 (fp)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Moderata samlingspartiet skriver i motion 2003/04:Ub290 yrkande 23 om vikten av **insatser för postdoktorala akademiker**. Det är av stor vikt att unga forskare ges tillfälle att efter examen vidga sina vyer och komma bort från sina egna handledare och egna universitet under en period för att skapa självständighet som blivande forskare, heter det i motionen. Sådana insatser är också nödvändiga för att långsiktigt bredda och utveckla forskarhandledningskompetensen, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Förslag om en ny typ av anställning som skall rekrytera nydisputerade har lagts fram av Forskarutbildningsutredningen. Riksdagen bör avvakta regeringens beredning av frågan.

Folkpartiet tar i motion 2003/04:Ub414 yrkande 17 åter upp frågan om **sakkunnigas ställning vid lärartillsättningar**. Motionärerna vänder sig mot att de som medverkar som sakkunniga vid lärartillsättningar numera inte ingår som ledamöter med rösträtt i de organ inom lärosätena som avger förslag till vem som skall anställas som professor eller forskare. De anser att det finns en uppenbar risk att politiska eller andra ovidkommande värderingar får ligga till grund för ett beslut som skall värdera vetenskaplig kompetens.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Riksdagen har behandlat samma yrkande vid de två senaste riksmötena, då utskottet med utförliga motiveringar har avstyrkt det (bet. 2001/02:UbU11 s. 16 och 2002/03:UbU14 s. 19). Utskottet vill även nu stryka under att utskottet inte delar motionärernas uppfattning att en fakultetsnämnd kan befaras ta ovidkommande hänsyn på ett sätt som de tidigare tjänsteförslagsnämnderna – där de sakkunniga ingick som ledamöter – inte gjorde.

Nyttiggörande av forskning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå yrkandena om nyttiggörande av forskning med hänvisning till att regeringen nyligen har tillsatt en utredning om lärarundantaget.

Jämför reservation 23 (m, fp, kd, c, mp) och särskilt yttrande 2 (v).

Motioner och utskottets ställningstagande

Tre motioner tar upp frågor om **nyttiggörande av forskning**.

Vänsterpartiet föreslår i motion 2002/03:Fi257 yrkande 1 att regeringen skall låta utreda hur staten och skattebetalarna skall kunna dra större nytta av de nya idéer och produkter som tas fram genom den skattefinansierade forskningen.

Miljöpartiet skriver i motion 2003/04:N414 yrkande 14 att lärarundantaget, som ger högskolans forskare de materiella rättigheterna till sina innovationer, skapar incitament för forskarna att kommersialisera sina forskningsresultat. Partiet anser att staten bör stimulera kommersialiseringen genom att gynna de högskolor och universitet som erbjuder sina forskare belöningar i form av olika slags vinstdelningspaket såsom royaltyn, delägarskap eller optioner i ett eller flera företag som startas genom lärosätets holdingbolag.

I motion 2003/04:Ub491 (s) föreslår motionärerna att regeringen snarast skall se över möjligheterna att avskaffa lärarundantaget och villkoren för hur lärosäten och universitetssjukhus kan kommersialisera patent.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Riksdagen godkände våren 2000 att det till statens uppgifter i fråga om forskning och utvecklingsarbete skall höra att ha ett övergripande ansvar för att det svenska samhället utvecklar och tar till vara ny kunskap och att medverka till att forskningsrön kan tas till vara i alla delar av det svenska samhället (prop. 1998/99:94, bet. 1999/2000:UbU3, rskr. 1999/2000:9). Frågan om lärarundantaget och kommersialisering av forskningsresultat har på regeringens uppdrag utretts av Verket för innovationssystem (Vinnova). En särskild utredare har därefter fått i uppdrag att klarlägga de rättsliga konsekvenserna av ett avskaffande av lärarundantaget (dir. 2004:106). Utredningen skall redovisas senast den 30 mars 2005. Riksdagen bör enligt utskottets mening avvakta regeringens beredning av frågan.

Information om forskning

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till den aviserade forskningspropositionen bör riksdagen avslå yrkandet om vidareutveckling av forskningsinformation. Riksdagen bör inte begära att regeringen initierar ett samlat register över all pågående medicinsk forskning i Sverige.

Jämför *reservation 24 (kd)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Kristdemokraterna vill enligt motion 2003/04:Ub509 yrkande 8 att formerna för **lättillgänglig information om forskningsresultat** skall utvecklas vidare. Som ett gott exempel nämner motionärerna Vetenskapsrådets start av Internetsajten forskning.se, där forskningsresultat presenteras på ett lättförståeligt sätt.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

I regleringsbrevet för Vetenskapsrådet har regeringen som mål för verksamhetsgrenen forskningsinformation angett att forskningsresultat skall spridas till utförare och användare av forskning samt till en intresserad allmänhet. Vetenskapsrådet skall till regeringen redovisa bl.a. vilka särskilda insatser som genomförts för att stimulera till debatt om och popularisering av forskning och hur metoderna för att sprida information vidareutvecklats och förnyats. Utskottet utgår från att regeringen återkommer till forskningsinformationen i den aviserade forskningspropositionen.

Ett offentligt, samlat och lättillgängligt **register över all pågående medicinsk forskning** i Sverige finns inte i dag, skriver motionären i motion 2003/04:Ub227 (kd). Han anser att det för de sjuka är av intresse att ta del av det allra senaste i den medicinska forskningen men att läkare och övrig sjukvårdspersonal inte alltid hinner med att följa det senaste om sjukdomen och möjliga läkemedel och behandlingsmetoder. Ett sådant register, som även innefattar forskningens rön, bör därför initieras.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Internetsajten forskning.se ägs av åtta forskningsfinansiärer: Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Vinnova, Naturvårdsverket, Stiftelsen för Miljöstrategisk forskning (Mistra), Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling (KK-stiftelsen) och Stiftelsen för vård- och allergiforskning (Vårdalstiftelsen). Utskottet har inhämtat att man nu står i begrepp att starta ett pilotprojekt med fem universitet, där syftet är att få uppgifter – på svenska – om all pågående forskning hos dem. Tanken är att på längre sikt uppgifterna hos alla forskningsfinansiärer om den forskning de finansierar skall ingå i pilotförsöket.

Vetenskaplig informationsförsörjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå yrkandet om att Högskoleverket skall utreda formerna för den framtida vetenskapliga informationsförsörjningen. Jämför *reservation 25 (v)*.

Motion och utskottets ställningstagande

Motion 2003/04:Ub326 (v) tar upp de ökande kostnaderna för vetenskapliga tidskrifter. Tidskrifternas status som kanaler för forskarnas ambitioner bör konkurrensutsättas, heter det i motionen. Universiteten eller speciella nationella eller internationella bibliotek borde vara de som publicerade artiklarna, efter en lika strikt och oberoende granskning som nu, men på webben utan kostnad och öppet för alla. Motionärerna vill att Högskoleverket skall få i uppdrag att utreda formerna för den framtida **vetenskapliga informationsförsörjningen**.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Den extrema prisökningen på vetenskapliga tidskrifter, som motionärerna påtalar, är ett stort problem för forskningen. Hur det skall lösas behöver dock enligt utskottets mening utredas grundligt innan riksdagen tar ställning. Det bör vara regeringens sak att bestämma i vilken ordning en sådan utredning skall genomföras.

Kungl. bibliotekets – det svenska nationalbibliotekets – uppgifter och verksamhet har varit föremål för en utredning, som publicerade sina resultat i betänkandet *KB – ett nav i kunskapssamhället* (SOU 2003:129). Ärendet bereds nu i Regeringskansliet med inriktning på att regeringen skall återkomma till frågan i forskningspropositionen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Statens roll i samband med forskning (punkt 1) – m

av Sten Tolgfors (m), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub290 yrkande 13.

Ställningstagande

Statens uppgift inom forskning och utveckling är att komplettera andra forskningsfinansiärer. Det innebär att tyngdpunkten läggs på grundforskningen och forskarutbildningen. Den rena forskningspolitiken är en del av en politik för utvecklandet av ny, ofta avancerad kunskap. Staten bör regelbundet göra centrala avvägningar såsom

- mellan fasta och rörliga medel till forskning, dvs. mellan direkta forsknings- och forskarutbildningsanslag till universitet och högskolor och de medel som fördelas av forskningsfinansieringsorganen,
- mellan olika forskningsområden,
- mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna.

Staten skall också spela en aktiv roll inom områden där Sverige har förutsättningar att nå speciella framgångar.

2. Sammansättningen av forskningsfinansierande organ (punkt 2) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub414 yrkandena 14 och 16.

Ställningstagande

Vetenskapsrådet är inte skyddat från politisk detaljstyrning. Dess självständiga ställning måste säkras. Inga ledamöter i Vetenskapsrådet skall tillsättas politiskt, utan Vetenskapsrådet och dess ämnesråd skall styras av forskare, utsedda av vetenskapssamhället. Vilka ansökningar som tilldelas anslag skall avgöras enbart utifrån en strikt akademisk bedömning. Även forskningsstiftelserna bör befrias från den direkta politiska styrning som blev följden när den socialdemokratiska regeringen ändrade stiftelselagen och föreskrev att ledamöterna i stiftelsernas styrelser skall utses av regeringen. Stiftelsernas styrelser bör i stället utses inom och av forskarvärlden.

3. Principer för statens resurstilldelning till universitetsforskning (punkt 3) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub509 yrkandena 7 och 9–12.

Ställningstagande

Dagens situation med ansökan om forskningsmedel i konkurrens skapar kortsiktiga lösningar och konsumerar orimligt mycket av dyrbar forskartid på lärosätena. Det är nödvändigt av kvalitetsskäl att behålla konkurrens, men basfinansieringen som andel av resurserna måste öka. Endast så kan en långsiktig finansiering av grundforskning tryggas. Med en någorlunda trygg bas kan de medel som forskningsråd och stiftelser förvaltar användas för den högkvalitativa grundforskning inom skilda områden som de är till för att stödja. För närvarande hindrar Sveriges finansiella situation en fortsatt snabbkonvertering av högskolor till universitet med fullt utbyggda forskningsresurser inom flera vetenskapsområden. Den framkomliga vägen är profilering med fördjupad forskning inom profilmråden. Man bör överväga möjligheten att i vissa fall ge statliga forskningsmedel för profilering inom särskilda ämnen snarare än hela vetenskapsområden. Genom smalare satsningar kan en högskola nå kritisk forskningsmassa inom sitt specialområde. I övriga ämnen bör högskolan samverka med andra lärosäten för att garantera lärarnas forskningsmöjligheter och för att upprätthålla kvaliteten. Forskningsfinansieringen bör utgå från att fakultetsanslagen skall klara kärnkompetensen inom varje vetenskapsområde. Därmed minskar också risken att stora delar av den fristående finansieringen går till administration och overheadkostnader. Det har länge funnits en tydlig uppdelning där de tekniska och naturvetenskapliga vetenskapsområdena fått större delen av statens resurser. Konsekvenserna av obalansen i medeltilldelning mellan olika vetenskapsområden bör utredas.

Samarbeten över ämnesgränser måste premieras och den tvärvetenskapliga forskningen få en mer framträdande roll i svensk forskning och forskningspolitik. Den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen har svårt att söka och få externa medel och behöver få en större statlig finansiering. Regeringen bör i särskild ordning låta se över hur humaniora och samhällsvetenskap har utvecklats.

4. Forskningsinstitut (punkt 4) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub509 yrkande 13.

Ställningstagande

Den viktigaste rollen för forskningsinstituten är samspel i forskning och utvecklingsarbete (FoU) mellan industri, institut och högskola. Ett av problemen med den nuvarande institutsstrukturen är att samordningen för forskningsanslagsansökningar inte fungerar. En industri kan få motta erbjudanden om att delta i viss forskning, för att strax efteråt också få erbjudande om att delta i ett annat instituts forskning. Här finns möjligheter till effektivisering. Statens låga ekonomiska deltagande i institutsforskningen är ytterligare en sak att uppmärksamma.

5. Arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet (punkt 5) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub390 yrkande 34.

Ställningstagande

Många forskare måste ägna mycket tid åt att ansöka om pengar, inte bara till sin forskning utan också till sin egen lön, för längre eller kortare tid framåt. Detta riskerar att skapa otrygghet om framtiden och är olyckligt, inte minst eftersom det skrämmer många doktorander från en framtid inom den akademiska forskningen. I vilken omfattning detta sker och vad det får för konsekvenser för forskarens sociala situation och för forskningskvaliteten bör utredas närmare.

6. Internationellt forskningssamarbete (punkt 6) – m
av Sten Tolgfors (m), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub290 yrkande 24

och avslår motionerna

2003/04:Ub238 yrkandena 1–3 och

2003/04:Ub262.

Ställningstagande

För ett litet land som Sverige är det internationella forskningsutbytet särskilt betydelsefullt. Internationellt forskningsutbyte och samverkan inom högre utbildning och forskning bör stå i fokus för de svenska satsningarna. Det är också nödvändigt att Sverige som kunskapsnation utgör en attraktiv partner med forskning av yppersta kvalitet som konkurrensmedel.

7. Internationellt forskningssamarbete (punkt 6) – fp
av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub238 yrkande 2

och avslår motionerna

2003/04:Ub238 yrkandena 1 och 3,

2003/04:Ub262 och

2003/04:Ub290 yrkande 24.

Ställningstagande

EU bör i större utsträckning än i dag stödja uppbyggnaden av bra forskningsmiljöer och då framför allt göra sådana satsningar som är för stora för de flesta enskilda medlemsländerna att göra på egen hand. Exempel på sådana områden är rymdforskning, forskning med behov av satellitdata, t.ex. viss miljöforskning, forskning som kräver stora anläggningar, t.ex. cyklotroner, men även särskilda elitforskningsinstitut som EMBL. I dag sker många sådana satsningar genom bilaterala samarbeten. EU borde ta ett större ansvar för denna typ av satsningar, vilket skulle ge en långsiktig trygghet för viktiga forskningsområden och elitinstitut.

8. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena (punkt 7) – m, fp

av Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Ana Maria Narti (fp), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub290 yrkande 19

och avslår motionerna

2003/04:Ub311 yrkande 2,

2003/04:Ub356 yrkande 2,

2003/04:Ub390 yrkande 28,

2003/04:Ub397 yrkande 3 och

2003/04:Ub422 yrkande 2.

Ställningstagande

För att skapa forskningsmiljöer i världsklass är det nödvändigt att koncentrera resurser till de regioner och forskningsområden där svenska forskare och forskarlag redan i dag håller mycket hög klass. Sådana kunskapskluster i världsklass inom IT och bioteknik finns i dag såväl i området Stockholm-Uppsala som i Malmö-Lund. Sverige har även ett antal andra kunskapskluster som håller mycket hög internationell klass inom skilda områden. I de mindre klustren finns såväl stora universitet som specialiserade och profilerade universitet och högskolor. Rymdhögskolan i Kiruna och Blekinge tekniska högskola ("IT-högskolan") är exempel på framgång genom specialisering.

9. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosätena (punkt 7) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub390 yrkande 28

och avslår motionerna

2003/04:Ub290 yrkande 19,

2003/04:Ub311 yrkande 2,

2003/04:Ub356 yrkande 2,

2003/04:Ub397 yrkande 3 och

2003/04:Ub422 yrkande 2.

Ställningstagande

Högre utbildning skall bedrivas på vetenskaplig eller konstnärlig grund. En egen forskning är därmed nödvändig för att säkra grundutbildningens kvalitet vid alla lärosäten. Dels måste lärosätets egna lärare ges möjlighet att forska för att vidareutvecklas i sin roll, dels är forskningen vid högskolorna viktig för att de skall kunna attrahera nya lärare och forskare. Staten har ett ansvar för att forskningsmiljöerna vid alla högskolor byggs upp och att högskolorna ges förutsättningar att själva utveckla sin forskning och därmed konkurrera om forskningsmedel t.ex. från forskningsråden. En plan bör läggas fast för att bygga upp och stärka forskningsmiljöerna vid landets alla högskolor.

10. Principer för tilldelning av vetenskapsområde (punkt 8) – m, fp, kd

av Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Inger Davidson (kd), Ana Maria Narti (fp), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub499 yrkande 18.

Ställningstagande

Det finns en risk att regeringen vid beslut om nya vetenskapsområden tar alltför stor hänsyn till andra skäl än kvaliteten. Högskoleverket gör en ambitiös och strukturerad granskning av ansökan om vetenskapsområde. Principen bör vara att regeringen skall ge vetenskapsområde till ansökande högskolor där Högskoleverket har undersökt kvaliteten och tillstyrkt ansökan, innan andra högskolor ges vetenskapsområde.

11. Utgångspunkter för forskningsetiken (punkt 9) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ub509 yrkande 1 och 2003/04:K416 yrkande 36.

Ställningstagande

Vetenskaplig forskning är en viktig förutsättning för det goda samhället. Den nya kunskapen skall förvaltas och användas både för individens väl och för

samhällets hållbara utveckling. Forskningens kvalitet och frihet är viktig, och forskning och vetenskapliga framsteg måste främjas. Det måste dock ske inom etiska ramar där människans unika värde och värdighet står i centrum. Vetenskap och forskning får inte underminera människovärdet, inte vara diskriminerande och inte begränsa människors frihet eller kränka människors integritet. Det är inte rätt att forska på vad som helst, hur som helst och när som helst. Människan måste respektera livets alla stadier, inklusive fosterstadiet. All form av dödshjälp och kloning av människor måste därför vara utsluten, och en restriktiv linje måste gälla i fråga om all form av förändring av den genetiska arvsmassan. Denna restriktiva linje skall gälla även på europeisk nivå.

12. Upphävande av 1998 års forskarutbildningsreform (punkt 11) – m, fp, kd

av Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Inger Davidson (kd), Ana Maria Narti (fp), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2003/04:Ub290 yrkande 21,

2003/04:Ub414 yrkande 19 och

2003/04:Ub509 yrkande 6.

Ställningstagande

Förutsättningen för tillträde till doktorandstudierna skall inte vara att doktoranden har en utfäst studiefinansiering, utan att hon eller han har en möjlighet att klara studierna. Den forskarutbildningsreform som genomfördes 1998 måste rivas upp. Om människor, drivna av sin lust att utveckla ny kunskap, är beredda att forska trots att de inte kan garanteras en doktorandtjänst under hela studietiden, skall staten inte ge signalen att deras engagemang inte är något värt och att de helst borde syssla med något annat. Reformen hade också som utgångspunkt att alla forskningsprojekt på doktorandnivå skall ta fyra år. Det innebär en kvalitetsförsämring i doktorandernas projekt, eftersom doktorand och handledare tvingas att välja projekt som ”säkert” går att genomföra på fyra år. Detta motverkar doktorandernas utveckling till självständiga forskare. Kravet på finansiering innebär en begränsning, eftersom många som nästan är klara med sin avhandling måste avbryta i förtid om det inte går att få förlängd finansiering. Nuvarande bestämmelser ger inte heller doktoranden något utrymme för att göra fel, bli oense med handledaren eller byta projekt. Reformen har också slagit hårt mot humaniora-samhällsvetenskap, eftersom det är svårt att hitta finansiärer för sådan forskning.

13. Utvärdering av forskarutbildningen (punkt 12) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub390 yrkande 29.

Ställningstagande

Grundtanken i den reform av forskarutbildningen som gjordes för några år sedan var riktig så till vida att alla forskarstuderande skall ha en rimlig social situation. Likväl kvarstår en mängd praktiska problem med genomförandet, i form av faktiska anställningsstopp och olika försök att komma undan regelverket vid många lärosäten. Forskarutbildningen bör utvärderas och de forskarstuderandes situation ses över.

14. Forskarskolor (punkt 13) – m, fp

av Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Ana Maria Narti (fp), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub290 yrkande 20

och avslår motion

2003/04:Ub494 yrkande 2.

Ställningstagande

Inrättandet av många forskarskolor, bl.a. med finansiering från de stiftelser som den borgerliga regeringen var med och instiftade, är något positivt. Forskarskolor bör byggas nedifrån och upp, inte tvärtom som de nationella forskarskolor som regeringen har inrättat. Dessa förefaller att ha komponerats med andra utgångspunkter än strävan efter högsta kvalitet, och de kommer att ha mindre förutsättningar att utvecklas väl. Universiteten och högskolorna bör själva få forma lämpliga nätverk, som utöver svenska lärosäten också gärna får innehålla såväl företag som utländska universitet.

15. Antagning till studier för licentiatexamen (punkt 14) – m, fp

av Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Ana Maria Narti (fp), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub290 yrkande 22.

Ställningstagande

Den nya möjligheten att anta sökande till forskarutbildning för studier enbart till licentiatexamen är inte riskfri. Det är tänkbart att det regelmässigt blir så att studenter först måste antas till studier för licentiatexamen för att sedan eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen. Det innebär en tröghet och en osäkerhet som knappast är eftersträvansvärd. Licentiatantagningsreformen bör därför upphävas.

16. Forskarutbildning på heltid för studerande som deltidsarbetar (punkt 15) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ub499 yrkande 12 och 2003/04:Ub509 yrkande 3.

Ställningstagande

Det är positivt att man kan doktorera parallellt med deltidsarbete även utanför lärosätet så att doktoranden kan behålla en del av sin ordinarie tjänst. Forskarstuderande som i dag forskar på deltid skall dock även ha rätt till forskarstudier på heltid, om och när de så önskar.

17. Doktorandtjänster (punkt 16) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub390 yrkande 31.

Ställningstagande

Satsningar på doktorandtjänster är viktiga för att långsiktigt skapa bättre villkor för forskningen och för att ge förbättrade ekonomiska villkor och ökad social trygghet för doktoranden. Regeringen bör arbeta för en omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster och för att forskarstuderande inte skall behöva ha stipendier som huvudsaklig inkomstkälla.

18. Sociala förmåner för doktorander med utbildningsbidrag (punkt 18) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub242.

Ställningstagande

Den doktorand som under de första åren av sin forskarutbildning har utbildningsbidrag är inte berättigad till ersättning vid sjukdom och föräldraledighet. Visserligen får doktoranden behålla utbildningsbidraget under sjuk- och föräldraledighet, och lärosätet kan förlänga perioden som doktoranden får ha bidraget med motsvarande tid, men det fungerar inte alltid i praktiken. Utbildningsbidraget finansieras av lärosätet eller externa finansiärer, och forskningshandledare och kolleger ser inte med blida ögon på om en doktorand tar dessa medel, avsedda för forskning, i anspråk för exempelvis föräldraledighet. Det finns således ett motstånd från universitetens sida till att anta unga kvinnor med uttalade planer på att bilda familj. Därmed tvingas unga kvinnor att välja mellan att forska och att bilda familj. Detta rimmar illa med regeringens uttalade mål att fler skall gå vidare till forskarutbildning och att villkoren för ensamstående och studerande föräldrar skall förbättras.

19. Forskarstuderandes inflytande (punkt 19) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub390 yrkandena 11 och 33.

Ställningstagande

Forskarstuderande har en situation som varken är jämförbar med grundutbildningsstudentens eller med de av högskolan anställda lärarnas. Därför är det viktigt att även forskarstuderandes representation i olika beslutande organ inom högskolan säkerställs. Regeringen bör göra en översyn av detta. Inom de statliga organisationerna för forskningsfinansiering fattas beslut som har vittgående konsekvenser för forskarutbildningen. Forskarstudenter bör få rätt till representation även inom dessa organisationer.

20. Doktorsprogram för icke disputerade lärare (punkt 20) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub390 yrkande 32.

Ställningstagande

Högskolorna bör stimuleras att genomföra program som innebär att deras icke disputerade lärare kan förena undervisning med egen forskarutbildning och senare forskning. Högskoleverket bör få i uppdrag att utreda hur ett sådant doktorsprogram för icke disputerade lärare kan genomföras.

21. Insatser för postdoktorala akademiker (punkt 21) – m, kd

av Sten Tolgfors (m), Inger Davidson (kd), Tobias Billström (m) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub290 yrkande 23.

Ställningstagande

Det är av stor vikt att unga forskare ges tillfälle att efter doktorsexamen vidga sina vyer och komma bort från sina egna handledare och egna universitet under en period för att vinna självständighet som blivande forskare. Ett postdoktorat, gärna utomlands, skapar möjligheter att bredda utbildningen och samtidigt sprida svensk forskningskompetens. Det är också ett sätt att få fram verkligt goda forskarämnen. Postdoktorala insatser behövs för att förbereda för det kommande generationsskiftet och för att långsiktigt bredda och utveckla forskarhandledningskompetensen.

22. Sakkunnigas ställning vid lärartillsättningar (punkt 22) – fp
av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:Ub414 yrkande 17.

Ställningstagande

I dag kan en professor tillsättas mot ämnessakkunnigas vilja, om fakultetsnämnden så önskar. Risken är uppenbar att politiska eller andra ovidkommande värderingar får ligga till grund för ett beslut som skall värdera vetenskaplig kompetens. Forskare och professorer skall tillsättas av nämnder där ämnessakkunniga har inflytande och formell rösträtt, såsom också var fallet innan reglerna om tjänsteförslagsnämnder togs bort ur högskoleförordningen.

23. Nyttiggörande av forskning (punkt 23) – m, fp, kd, c, mp

av Ulf Nilsson (fp), Sten Tolgfors (m), Inger Davidson (kd), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Tobias Billström (m), Mikaela Valtersson (mp) och Per Bill (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2003/04:N414 yrkande 14

och avslår motionerna

2002/03:Fi257 yrkande 1 och

2003/04:Ub491.

Ställningstagande

Avknoppningen av innovationsföretag från högskolor och universitet är i dag ytterst betydelsefull för näringslivets utveckling. Lärarundantaget, som ger högskolans forskare de materiella rättigheterna till sina innovationer, skapar incitament för forskarna att kommersialisera sina forskningsresultat. Lärosätena har numera möjlighet att efter regeringens medgivande inrätta holdingbolag, som kan ägna sig åt att starta företag. Genom sina holdingbolag har lärosätena stor makt över kommersialiseringen och arbetet med att söka patent. I de fall då lärosätena går in med resurser via sina holdingbolag kan forskaren och arbetsgivaren avtala om att dela på kommande förtjänster. För att stimulera kommersialiseringen bör regeringen se över hur staten kan gynna de högskolor och universitet som erbjuder sina forskare belöningar i

form av olika slags vinstdelningspaket, i vilka forskaren erbjuds royaltyn, delägarskap eller optioner i ett eller flera företag. Regeringen skall därför ge den sittande utredningen tilläggsdirektiv vad gäller kommersialisering av forskningsresultat i enlighet med ovanstående.

24. Lättillgänglig information om forskningsresultat (punkt 24) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub509 yrkande 8.

Ställningstagande

Det är angeläget att utveckla metoder för att presentera forskningsresultat för den intresserade allmänheten i lättillgängligt skick. Vetenskapsrådets Internetsajt forskning.se är ett gott exempel. En hög ambition med uppsökande attityd hos lärosätena för att förmedla relevant forskning till näringsliv och offentlig verksamhet är av största betydelse. Inte minst viktigt är det att forskningsrön av avgörande betydelse för en god samhällsutveckling når fram till beslutsfattare och ger dem ett bättre underlag för sina ställningstaganden. Formerna för forskningsinformation bör vidareutvecklas.

25. Vetenskaplig informationsförsörjning (punkt 26) – v

av Britt-Marie Danestig (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ub326.

Ställningstagande

En extrem prisökning på vetenskapliga tidskrifter har pågått under senare år. En total brist på konsekvens i de kommersiella vetenskapliga förlagens policy gör det svårt att förutsäga kostnader för de elektroniska tidskrifterna. De subventioner som universitets- och högskolebiblioteken under några år har kunnat få via Kungl. bibliotekets avdelning för nationell samordning och utveckling, BIBSAM, har nu fallit bort. Detta har skapat stora problem för lärosätena och deras bibliotek. Kvalitetsgranskningen av forskningen och värderingen av densamma får inte ensidigt bli beroende av kommersiella

intressen. Därför bör tidskrifternas status som kanaler för forskarnas ambitioner konkurrensutsättas. Universiteten eller speciella nationella eller internationella bibliotek borde vara de som publicerade artiklarna, efter en lika strikt och oberoende granskning som nu, på webben utan kostnad och öppet för alla. Vidare bör Högskoleverkets eller Vetenskapsrådets uppdrag utvecklas till att omfatta även vetenskaplig publicering.

Regeringen bör ge Högskoleverket i uppdrag att utreda formerna för den framtida vetenskapliga informationsförsörjningen.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

1. Insatser för postdoktorala akademiker (punkt 21) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Det finns i dag ett stort behov av karriärmöjligheter för nydisputerade forskare – så kallade postdoktorala tjänster. Om inte lovande forskare kan tas till vara går Sverige miste om en stor potential. Många som doktorerat lämnar forskarvärlden, eftersom de inte får några tjänster, trots att de hade kunnat tillföra värdefull forskning. Med postdoktorala tjänster får dessa forskare inte bara en tryggad försörjning utan också möjligheter att tillgodogöra sig värdefulla erfarenheter vid det egna lärosätet eller ett nytt universitet. Utbyte mellan forskare är en viktig förutsättning för att öka kvaliteten på forskningen. I ett litet land som Sverige är det särskilt värdefullt att ett sådant utbyte sker även över gränserna. Vi anser att Folkpartiets förslag om höjda fakultetsanslag skulle bidra till att avhjälpa bristen på postdoktorala tjänster.

2. Nyttiggörande av forskning (punkt 23) – v

av Britt-Marie Danestig (v).

Den vetenskapliga forskningen frambringar ständigt ny kunskap om verkligheten. Den kunskapen borde i mycket större utsträckning än vad som sker tas till vara när man på olika nivåer i samhället fattar beslut. Exempelvis borde stora investeringar i infrastruktur – såsom Öresundsbro, tunnel genom Hallandsås, bredbandsutbyggnad – inte beslutas och genomföras utan att man först inventerat all tillgänglig vetenskaplig kunskap som har relevans för ärendet, annars finns det stor risk för att beslut och åtgärder leder till oönskade konsekvenser, både för människors liv, för miljön och för samhällsekonomin. Forskare bör användas som experter och deras råd beaktas innan sådana beslut fattas och verkställs. Enligt min uppfattning finns det stora besparingar att göra för samhället genom detta.

En åtgärd som troligen skulle främja nyttiggörandet av forskning är att avskaffa det s.k. lärarundantaget. Lärare vid universitet och högskolor skulle därmed inte längre ha rätt att ensamma bestämma om eventuell kommersialisering av deras forskningsresultat. Självfallet bör den lärare som genom sin forskning har kommit fram med en kommersialiserbar idé eller produkt ha del i både bestämmandet om kommersialiseringen och det ekonomiska utbytet av denna. Lärosätet bör upprätta avtal med forskaren om detta. Eftersom utredning nu pågår om dessa frågor avstår jag dock från att nu föreslå att riksdagen beslutar om avskaffande av lärarundantaget.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Fi257 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda hur staten/skattebetalarna skall kunna dra större nytta av de nya idéer och produkter som tas fram genom den skattefinansierade forskningen.

Motioner från allmänna motionstiden 2003

2003/04:Ub218 av Carl-Axel Johansson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjlighet till ojävig granskning av forskningsresultat.

2003/04:Ub227 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett samlat offentligt register där pågående medicinsk forskning finns tillgänglig för de sjuka och anhöriga som så önskar.

2003/04:Ub238 av Marie Wahlgren och Christer Nylander (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom EU arbeta för de beskrivna förändringarna i forskningspolitiken.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra inriktningen på EU:s forskningspolitik så att den i större utsträckning satsar på forskningsprojekt som är för stora för enskilda medlemsländer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta EU-professurer.

2003/04:Ub242 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om doktoranders rätt till sociala förmåner i händelse av sjukdom och graviditet.

2003/04:Ub262 av Ewa Björling (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för en nedläggning av EU:s ramprogram för forskning och i stället verka för inrättandet av ett europeiskt forskningsråd.

2003/04:Ub290 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statens roll i samband med forskning.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkandet av kunskapskluster.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskarskolor och deras organisation.
21. Riksdagen beslutar upphäva 1998 års forskarutbildningsreform i enlighet med vad som anförs i motionen.
22. Riksdagen beslutar upphäva licentiatantagningsreformen i enlighet med vad som anförs i motionen.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser när det gäller postdoktorala akademiker.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationellt samarbete och EU:s sjätte ramprogram.

2003/04:Ub311 av Patrik Norinder (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den regionala aspekten inom forskningspolitiken.

2003/04:Ub326 av Britt-Marie Danestig och Lennart Gustavsson (v):

Riksdagen begär att regeringen ger Högskoleverket i uppdrag att utreda vad i motionen anförs om formerna för den framtida vetenskapliga informationsförsörjningen.

2003/04:Ub356 av Lotta N Hedström och Sven Bergström (mp, c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillväxtperspektivet och den regionala aspekten inom forskningspolitiken.

2003/04:Ub390 av Håkan Larsson m.fl. (c):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen bör göra en översyn av hur forskarstuderandes inflytande säkerställs i olika beslutande organ.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att en plan bör fastställas för att bygga upp och stärka forskningsmiljöerna vid landets alla högskolor.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att forskarutbildningen bör utvärderas och de forskarstuderandes situation bör ses över.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen bör arbeta för en omvandling av utbildningsbi-

drag till doktorandtjänster samt att forskarstuderande inte skall behöva ha stipendier som huvudsaklig inkomstkälla.

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Högskoleverket ges i uppdrag att utreda hur ett doktorsprogram för icke-disputerade lärare kan genomföras.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att forskarstudenter bör få rätt till representation inom de statliga organisationerna för forskningsfinansiering.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utreda arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet.

2003/04:Ub397 av Hans Backman m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rikta vissa forskningsresurser till doktorander som bedriver forskning med direkt koppling till den utlokaliserade utbildningen.

2003/04:Ub414 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ingen av Vetenskapsrådets ledamöter skall tillsättas politiskt.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den politiska styrningen av forskningsstiftelserna skall avskaffas.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vetenskapsmän skall tillsättas på vetenskapliga meriter.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den s.k. doktorandreformen skall ersättas med ett friare system.

2003/04:Ub422 av Hans Backman (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av regionala hänsyn inom forskningspolitiken.

2003/04:Ub491 av Lars Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lärarundantaget vid landets universitet och högskolor.

2003/04:Ub494 av Johan Löfstrand (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vikten av en forskarskola med inriktning på statistik.

2003/04:Ub499 av Torsten Lindström m.fl. (kd):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till forskarstudier på heltid för forskarstuderande på deltid.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en studiesocial utredning för forskarstuderande.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall tilldela högskola vetenskapsområde om Högskoleverket har tillstyrkt detsamma.

2003/04:Ub509 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att lyfta fram den människosyn som skall vara utgångspunkt för forskningsetiken.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskarutbildningen.
6. Riksdagen begär att regeringen återkallar reformen som innebär att forskningsstudier inte får påbörjas utan fullständig finansiering.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den fria grundforskningen skall garanteras.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att popularisera forskningsresultat så att de blir mer tillgängliga för medborgaren.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge statliga forskningsmedel för profilering inom särskilda ämnen snarare än hela vetenskapsområden.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ändring av inriktning på forskningspolitiken.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att konsekvenserna av obalansen i medelstildelning mellan olika vetenskapsområden skall utredas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i särskild ordning se över hur humaniora och utbildningsvetenskap har utvecklats.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över möjligheten till effektiviserad samordning mellan forskningsinstitutet, liksom statens låga ekonomiska deltagande i institutsforskningen.

2003/04:K416 av Alf Svensson m.fl. (kd):

36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att endast tillåta en restriktiv linje inom forskningsområdet biotik i EU.

2003/04:N414 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att på olika sätt stimulera forskare att starta företag.